

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

УДК 78 : 37 : 070 (477.83/.86)

О. П. ФЕДОРКІВ

ГАЛИЦЬКА ПРЕСА ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ ЯК ОДИН З РЕФЛЕКТОРІВ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються питання професіоналізації музичної освіти в Галичині в першій третині ХХ ст., які висвітлювалися на сторінках тогочасної преси (музичної, мистецької, педагогічної та суспільно-громадського спрямування), яка виконувала роль рефлектора музично-освітніх процесів і була їх безпосереднім активним учасником.

Ключові слова: музична освіта, професіоналізація, галицька преса першої третини ХХ ст.

О. П. ФЕДОРКІВ

ГАЛИЦКАЯ ПРЕССА ПЕРВОЙ ТРЕТИ ХХ ВЕКА КАК ОДИН ИЗ РЕФЛЕКТОРОВ ПРОЦЕССА ПРОФЕССИОНАЛИЗАЦИИ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассматриваются вопросы профессионализации музыкального образования в Галичине в первой трети ХХ в., которые освещались на страницах существующей тогда прессы (музыкальной, художественной, педагогической и общественно-гражданского направления), которая исполняла роль рефлектора музыкально-образовательных процессов и была их непосредственным активным участником.

Ключевые слова: образование, профессионализация, галицкая преса первой трети ХХ ст.

O. P. FEDORKIV

THE PRESS OF GALYCHYNA OF THE FIRST THIRD OF THE TWENTIETH CENTURY – AS ONE OF THE REFLECTORS OF THE PROCESS OF PROFESSIONALIZATION OF MUSIC EDUCATION

The article examines the professionalization of music education in Galychyna in the first third of the twentieth century. That covered in the pages of contemporary press (musical, artistic, educational or social and public orientation), which served as reflector musical and educational processes and was an active member of their immediate.

Key words: music education, professionalization, press of Galychyna of the first third of the twentieth century.

Всезростаюча потреба удосконалення та пошуків нових шляхів розвитку національної музичної освіти, зокрема в аспекті її професіоналізації – надзвичайно гостра й актуальна проблема сьогодення, яка бере початок ще з минулих століть. Особливою активністю в становленні професіоналізації музичного шкільництва Галичини відзначався період першої третини ХХ ст., широко висвітлений на шпальтах тогочасної преси у найрізноманітніших та

часто найнесподіваніших ракурсах. Тому метою статті є окреслити та дослідити ці процеси саме на матеріалах галицької періодики зазначеного періоду, що дасть змогу більш широко та всебічно висвітлити та ґрунтовніше осмислити питання професіоналізації музичної освіти. В українському музикознавстві до цієї теми опосередковано зверталось немало дослідників, зокрема Л. Мазепа та Т. Мазепа, Л. Кияновська, Л. Назар, Н. Кобрин, які великої уваги надавали саме питанню професіоналізації музичної освіти. Однак у цих працях відсутня чітка структура та системність досліджень саме в цьому ракурсі, а це означає, що визначення ролі такого явища, як «професіоналізація музичної освіти крізь призму галицької періодики», дотепер немає.

Поняття «професійності» і «професіоналізації» трактувалося галицько-українською музичною критикою в декількох аспектах, при тому вживання цих термінів є відносно пізнім порівняно із обґрунтуванням відповідних ідей:

– осмислення «народності», тобто виразно-оригінального національного ества музичної творчості – сприятливого ґрунту для піднесення української музичної культури;

– обговорення необхідності і якості музичної освіти рідною мовою через формування відповідних інституцій – школи і консерваторії, яке актуалізувалося в період заснування Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка;

– переосмислення традиційного, обумовленого специфікою духовної освіти та пастирської, громадської діяльності, мистецько-культурного світогляду та кругозору галицько-українських композиторів;

– дискутування довкола питання професіоналізації творчої діяльності музикантів та композиторів в аспектах здобуття ними належної освіти та адекватної оплати концертів тощо.

Обговорення понять «народності», «національності» української музики на сторінках періодичних видань на межі XIX–XX ст. було актуальнішим, ніж ідея професійності, яка розглядалася практично лише в аспекті освіти – насамперед необхідності відкриття Вищого музичного інституту. Так, однією з провідних тем галицької музичної критики, що безпосередньо пов'язувалася із проблемою професійності і професіоналізації, було обговорення питань довкола заснування української консерваторії у Львові – закладу, який би надавав можливість фахової освіти в національній традиції та мові. Музикальність і «співолюбовність» українців як національні природні задатки та обмежені можливості їх розвитку через нерозвиненість відповідних українських мистецьких інституцій у Галичині – ось провідна думка низки публікацій, які належали О. Бережницькому («Наші музики»), А. Вахнянину («В справі потреби заснування «Музичного Інститута» у Львові»), С. Людкевичу («Кілька слів про потребу заснування українсько-руської музичної консерваторії у Львові»), о. В. Садовському («О критичнім музичнім осуді та конечности його виображування»), Т. Шухевичу («В справі заснування музичної консерваторії») та ін. в часописах «Руслан», «Діло», «Артистичний Вістник». Анонімний дописувач часопису «Руслан» твердив: «...Хочемо лише сконстатувати, що на музикальнім поли у нас марнуються таланти більше, чим в яким-небудь иньшій напрямі, бо наш народ вже зі свого природного нахилу криє в собі великі скарби музикального почуття і спосібностей. Зовсім сміло можемо сказати, що коли б обставини по сему, коли була б організація в тім згляді і підмога загалу, то не одна Крушельницька, Мишуга та Дідур збирали б лаври та золото, але десятки спосібних і природою вивінуваних артистів рознесло б славу руського імені по світі» [2, с. 2-3.]. С. Людкевич у своїй статті «Кілька слів про потребу заснування українсько-руської музичної консерваторії у Львові» докладно проаналізував причини ситуації, коли, за словами автора, «ми (українці – авт.) в більших містах, особливо у Львові, не в силі витворити сильних музично-культурних огнищ, що концентрували б музичні сили для спільної роботи, пропадаємо в чужих огнищах, що нас прямо заливають» [6, с. 255]. Серед основних причин відзначалися наступні:

1. Сповільнений розвиток культури впродовж останніх століть.
2. Політична підлеглість українців.
3. Складне матеріальне становище українців Галичини.
4. «Апатія і брак ініціативи» відносно здобуття фахової музичної освіти, без якої неможливий розвиток відповідних інституцій.

5. Панування в деяких колах думок про те, що розвиток українських спеціальних музичних інституцій у Галичині є неактуальним з огляду на політичну ситуацію і матеріальні проблеми суспільства.

Це загальні фактори і проблеми, що характеризували українську галицьку музичну культуру XIX – першої третини XX ст., тому автор робить висновок: «ми не сміємо служити податливим матеріалом чужій культурі; се був би гріх непростимий. Ми мусимо чим скоріше витворити у Львові такі музичні інституції, що виробляли б наш гарний музичний матеріал на свою музичну культуру (підкреслення С. Л.)» [6, с. 255].

В аспекті теми професійності і професіоналізму української музичної культури широкий резонанс мала полеміка на шпальтах найпопулярнішої щоденної газети «Діло» довкола естетичних і програмних положень Союзу Українських Професійних Музик в 1934–1935 рр. під назвою «Наші музичні болячки». Авторами полемічних статей були І. Приймова, Н. Нижанківський, Т. Шухевич, Р. Савицький, В. Витвицький на стороні СУПроМу та І. Гриневецький від імені прихильників хорового товариства «Львівський Боян». Н. Нижанківський у статті «Наші музичні болячки» частково розвиває тези С. Людкевича. «Багато зла в цій справі накоїв самообман, що ми його постійно і вперто підтримуємо – буцім то ми, українці, архимузикальна нація. І з цієї рації нам не треба ніяких приготувань» [9]. Цю проблему критично розглядає у своїй статті Н. Кобрин, яка зазначає, що Н. Нижанківський з притаманною йому пристрасною виклав усі найболючіші проблеми професійності в галицько-українській музичній культурі, тобто байдужість українського суспільства до професійних музикантів, їх принизливої, залежної ролі у щоденному житті, коштовність здобуття і безперспективність музичної професії. Докори були виставлені і музичним (хоровим) товариствам, які, на думку автора, «не дбають про мистецьку якість своїх програм і мало виконують творів українських композиторів – своїх сучасників» [5, с. 185].

На сторінках львівської періодики постійно велася активна пропаганда музичного мистецтва в цілому, а справи професіоналізації музичної освіти піднімалися в різних аспектах, які можна систематизувати за наступними групами:

- а) публікація нормативних документів, постанов, інформація про важливі події у сфері музичної освіти, проблемні та дискусійні питання щодо шляхів розвитку музичної освіти тощо;
- б) огляд і критика головних подій, безпосередньо пов'язаних з музичною освітою, зокрема концертні виступи учнів, огляди, пописи елевів, концертні звіти, імпрези тощо;
- в) публікації про шкільні авдіції для дітей та молоді (з обов'язковими прелекціями), концерти дорослих виконавців для дітей, а також концертна практика «діти-дітям»;
- г) питання теорії, методики та практики музичної освіти;
- д) публікації методично-дидактичних матеріалів.

Важливим інформативним фактором для широкого загалу галичан служили публікації нормативних документів, постанов, навчальних програм, інформація про важливі події у сфері музичної освіти, тощо¹.

Особливої уваги з огляду на означене питання заслуговує газета «Діло», оскільки цей часопис був практично центральним загальносуспільним органом галицького українства, і все ж у ньому знаходив місце такий аспект життя, як музична освіта, яка навіть отримала частково самостійну рубрику².

¹ Так, Барвінський В. дав розлогі інформативні статті про «З'їзд директорів філій Музичного інституту у Львові» (Діло. – 1927. – 12.07), а також «Учительські Красіві З'їзди: педагогічно-науковий з'їзд учителів середніх шкіл «Рідної Школи». (Діло. – 1929. – Ч. 37. – 20.02), «З виховних тез, резолюції і постанови І Українського Педагогічного З'їзду». – Рідна школа: Ілюстрований часопис для всіх. – 1935. – Ч. 22; «Наукові програми в народних школах 3 ст. для дітей української національності. Спів.» («Шлях виховання навчання» – педагогічно-методичний додаток «Учительського слова». – 1934. – Ч. 1.).

² Так, у рубриці газети «Діло» «На музично-педагогічні теми» опубліковано: Н. «Про вагу музичних студій в нинішню пору» (Діло. – 1933. – 20.08), Барвінський В. «На співочі теми» (Діло. – 1930. – Ч. 193 – 28.08, 2.09, 4.09), Сольчаник В. «На музичні теми» (Діло. – 1930. – 18.09), Стецюк Ю. «На музичні теми. Вчіться співати» (Діло. – 1930. – 10.10), Приймова І. «Заслуги Жака Далькроза у музичному вихованню» (Діло. – 1934. – 8.06), Приймова І. «Про музичну освіту загалом» (Діло. – 1934. – 5.10).

Однак чи не найбільшим чинником популяризації, пропаганди та симптоматичного зросту професіоналізації стало фігурування в пресі наймолодших учасників освітнього процесу – самих учнів. Зараз навіть важко собі уявити, щоби звітні концерти (тоді – пописи елевів) учнів сучасних музичних шкіл, училищ чи вищих навчальних закладів освітлювалися в немусичній загальногромадській пресі. Проте саме цим дієвим засобом якнайактивніше користувалися галицькі музиканти, пропагуючи музичне мистецтво серед широких верств населення, розбудовуючи аматорсько-любительське коло шанувальників музики, залучаючи з нього відповідні кадри до професійного навчання. Тут спостерігається специфічна питома риса саме галицької музичної освіти, яка демонструючи високий професіоналізм, перебувала в постійній співдії з любительськими колами.

Велика кількість оцінно-критичних матеріалів про власне концертну діяльність підростаючого покоління молодих музикантів належить С. Людкевичу. Упродовж 20–30-х років завдяки матеріалам подібного типу, які належали С. Людкевичу та ін., можна відтворити картину зростання молодих музикантів, спостерегти динаміку професіоналізації власне за показниками концертних виступів учнів¹. С. Людкевич практично щорічно присвячував матеріали юним виконавцям, тим самим підтримуючи та популяризуючи справу музичної професійної освіти. Активна участь професіоналів найвищого рангу, корифеїв української музики, таких, як С. Людкевич, В. Барвінський, Б. Кудрик та ін. в музичному житті дітей – справа неймовірної важливості саме для зросту професіоналізації освіти. Попри велику підтримку з уст критиків звучали і справедливі (однак у дуже делікатній формі) судження, які заставляли задумуватися, шукати подальших шляхів удосконалення і творчого зросту молодого покоління.

Так, наприклад, В. Барвінський в одній з подібних статей пише: «Велика кількість точок обох вечорів (30) не дають змоги не то обширнішого обговорення поодиноких точок, а навіть вичислення усіх виконавців та їх вчителів, а вичислювання тільки визначніших учасників комплікує до деякої міри педагогічні інтенції рецензента. Загально можна ствердити, що й цьогорічні пописи (хоч в цілості не випали так блискуче, як попереднього року, бо не мали вже цієї первісної сили несподіванки) виявили незвичайно додатній і позитивний білянс так праці учителів, як і праці учнів, та що не менше важне, були вірним показчиком тих часом фрапуєчих, пребагатих цінностей музичного обдарування нашої молоді, що так ярко проявляються вже навіть в дитячому віці. Сміло можна сказати, що багато з виступаючих може і повинно посвятитися спеціальним музичним студіям. Дуже відрадним є факт, що в програмах, попри сольові точки, з'являються чим раз частіше ансамблеві точки, а то й ціла оркестра, якої склад з чисто мистецького боку ще не може мати значніших претенсій, але як засіб гуртування і організації музичного життя на провінції, являється дуже вартісним і працетворчим чинником. Кількість і якість талантів, як і праця над ними в наших філіях дає запоруку здорового і нормального розвитку нашого музичного життя на провінції, недивлячись на ті недостачі чи труднощі, з якими їм доводиться ще боротися. З точки загально музичного погляду можна тільки радіти, що філії Муз. Інституту у своїй роботі і її вислідах стають поважним, загрозливим суперником централі» [1, с. 110].

¹ Це наступні статті: «З залі товариства Лисенка. Попис-концерт елевів Музичного інституту товариства ім. Лисенка» (Громадська думка. – 1920. – Ч. 74); «Музичний огляд. Концерт М. Маслюка, Чабанівної і В. Барвінського. Попис елевів Вищого музичного інституту» (Громадська думка. – 1920. – Ч. 150); «Пописи елевів Музичного інституту в Станіславові» (Громадський вісник. – 1922. – Ч. 100); «Попис елевів Вищого музичного інституту ім. Лисенка» (Діло. – 1924. – Ч. 145); «Пописи елевів Вищого музичного інституту ім. Лисенка» (Діло. – 1926. – Ч. 151. – 11.07); «Попис елевів Музичного інституту ім. Лисенка в Перемишлі. Камерний концерт у Стрию» (Діло. – 1934. – Ч. 63. – 10.03); «Попис елевів філій Вищого Музичного Інституту» (Діло. – 1937. – 26.05); «Концерт на будову церкви св. Івана Богослова у Львові (І. С. Барвінський та оркестрів елевів Вищого музичного інституту)» (Діло. – 1938. – Ч. 13. – 21.01); «Скрипковий вечір Стефи Левицької» (Діло. – 1938. – Ч. 261); «Ювілейний концерт у 25-ліття Музичного товариства й Інституту ім. М. Лисенка в Стрию» (Діло. – 1938. – Ч. 280); «Ювілейний концерт з нагоди 10-ліття заснування філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка в Тернополі» (Діло. – 1939. – Ч. 106).

Зверталися до цієї тематики й інші критики¹, зокрема, І. Копач, О. Залеський, Б. Кудрик, Р. Сімович, М. Пастернакова, Р. Савицький.

Найбільш активну позицію щодо публікації подібних матеріалів займала газета «Діло», на шпальтах якої знаходили відображення концертні виступи учнів ВМІ та його філій. Так, окрім вищенаведених, у цьому часописі публікувалися матеріали з незидентифікованим авторством, які, ймовірно, належали редакції².

Отже, практично щорічні виступи учнів знаходили свій відгук на сторінках центральної україномовної преси, що для сьогодення є практично справою нереальною.

Знайшли своє активне висвітлення в галицькій тогочасній пресі і питання теорії, методики та практики музичної освіти, публікація методично-дидактичних матеріалів, які зосередилися головним чином у спеціальних додатках до часописів «Методика і шкільна практика» – додаток до «Шляху виховання і навчання», який в свою чергу був педагогічно-методичним додатком до «Учительського слова», яке виходило впродовж 1927–1939 рр.

Так, у «Методиці і шкільній практиці» знаходимо статті провідних методистів того часу М. Моравецького³, Г. Терлецького⁴, М. Макухи⁵, Я. Мацюхи⁶, Я. Романенка⁷. Публікувалися також зразкові лекції співу (Зразкова лекція співу на II відділі народної школи. «Шлях виховання навчання» – педагогічно-методичний додаток «Учительського слова», 1931. – Ч. 1.).

Публікувалися в галицькій пресі і посібники та підручники, методично-дидактичні матеріали. Так, в «Просвіті» – місячнику освіти, виховання, культури товариства «Просвіта»

¹ І. Копач – «Попис елевів Вищого музичного інституту ім. Лисенка у Львові» (Діло. – 1923. – Ч.27 – 28. 06); «Попис елевів Вищого музичного інституту ім. Лисенка у Львові» (Діло. – 1923. – 12.07); О.Залеський – «Музичні школи. Під розвагу батькам з нагоди початку шкільного року» (Діло. – 1926. – 2.09); Б. Кудрик «Шевченківський концерт у ВМІ ім. М. Лисенка» (Діло. – 1933. – Ч.27. 02), принагідно зазначимо рецензії Б.Кудрика в часописі «Мета»: Концерт молодого скрипака (Володимир Цісик). – Мета. – 1939. – Ч. 14; Концерт молодого скрипака Євгена Цегельського. – Мета. – 1938. – Ч. 12; «Концерт 11-літнього С. Сапруна у Перемишлі» (Діло.– 1934. – 29.03); Р.Сімович – «Вечір творів Баха у виконанні учениць Галі Левицької» (Діло. – 1937. – 20. 05); Пастернакова М. – «Вечір танку, музики та співу» (Діло. – 1936. – 19.11), Р. Савицький – «Шкільні імпрези» («Українська музика». – 1938 – Ч. 7-8 (17-18). – С. 141-142.

² Стрийський. З музичного життя. Музична школа в Стрию – Концерт Галі Левицької (Діло. – 1926. – 6.10); З Музичного Інституту ім. Лисенка у Львові (Діло. – 1929. – Ч. 198. – 6.09); Радіо: фортепіанний речиталь 10-літнього С. Сапруна. (Діло. – 1933. – 14.04); І. Г. Річний попис елевів ВМІ. (Діло. – 1933. – 20.05); П. К. Дрогобицька філія ВМІ і Дрогобицький Боян. – Старовинний концерт (Діло.– 1935. – 15.06); Перший шкільний концерт. (повідомлення) (Діло. – 1936. – Ч. 68. – 26.03); Й. Л. З музичного руху. Збірні концертні виступи учнів Вищого Музичного Інституту (Діло. – 1936. – 7.06); В. М. Річний попис елевів Музичного Інституту ім. М. Лисенка в Коломиї. (Діло. – 1937. – 3.07); В. заст. І. Г. Спільні пописи музичних шкіл ім. Лисенка (Діло. – 1938. – 4.06); а.р. Концерт учениць Галі Левицької (Діло. – 1936. – 7.04); Один з батьків. З концертної салі. Поклін рідно шкільної молоді Маркіянові Шашкевичеві (Діло. – 1937. – 2.12); М. А. 25-літній ювілей Музичного товариства та Музичного Інституту ім. Лисенка в Стрию (Діло. –1938. – Ч. 258. – 20.11).

³ Моравецький М. «До праці» (Б. Грінченко). Зразкова лекція співу на 3–4 кл. народної школи. – «Методика і шкільна практика» (додаток до «Шляху виховання і навчання»). – 1932; Необхідність навчання сольфежа в народній школі. – «Методика і шкільна практика» (додаток до «Шляху виховання і навчання»). – 1932. – С. 45-48.

⁴ Терлецький Г. Виховне значення музики в школі. – «Методика і шкільна практика» (додаток до «Шляху виховання і навчання»). – 1936. – С. 60-74; Масова музика й розспівання в школі. – «Методика і шкільна практика» (додаток до «Шляху виховання і навчання»). – 1936. – С. 87-92.

⁵ Макух М. Нові погляди на завдання і методи музичного виховання. – «Шлях виховання і навчання» – педагогічно-методичний додаток «Учительського слова». – 1932. – Ч. 2.

⁶ Мацюх Я. Українська народна пісня і виховання нації. «Шлях виховання і навчання» – педагогічно-методичний додаток «Учительського слова». – 1927. – Ч. 11.

⁷ Романенко Я. Пісня чи «вправи». – «Шлях виховання навчання» – педагогічно-методичний додаток «Учительського слова». – 1932. – Ч. 2.

було опубліковано ряд статей Б. Вахнянина, що були фактично викладом засад теорії музики¹. До цієї групи можна віднести також наступні матеріали: популярний нарис Б. Кудрика «Підстави музичного мистецтва» (Наука і письменство. – 1924. – Ч.1.), Є. Лиськової «Культура голосу в хорі». (Українська музика. – 1937. – Ч. 8), М. Мариняк «Організація і праця хору» (Українська Музика. – 1937. – Ч. 4-7), О. Суховерської «Дещо про ритмічний танок» (Життя і знання. – 1934. – Ч.12 (87) та ін.

Практично кожна методично-дидактична збірка, посібник, підручник чи співаник, які виходили з дуку, отримують ґрунтовне рецензування в галицькій пресі. Зокрема: С. Людкевича – «Наші шкільні співаники» (Артистичний вісник. – 1905. – Ч.4. – С. 137 (359), В. Барвінського – «З нових видань. Нестор Нижанківський. Фортепіанові твори для молоді» (Новий час, (1935. – 27. 12), І. Ющишина (Д-р Ф. Колесса. Шкільний співаник у двох томах. «Шлях виховання навчання» – педагогічно-методичний додаток «Учительського слова». Львів, 1925 [Рец.]. – 1927. – Ч. 2; М. Куція Наука сольфежа. – «Шлях виховання навчання» – педагогічно-методичний додаток «Учительського слова». – Станіславів, 1927. [Рец.]. – 1927. – Ч. 10; Михайло Моравецький. Зразкові лекції співу для 1 і 2 кл. вселюдних шкіл. – Підручник для вчителя. – «Шлях виховання навчання» – педагогічно-методичний додаток «Учительського слова». – Львів, 1927. [Рец.]. – 1927. – Ч. 9.), Л. Сича (Ю. Грох-Грохальський) Елементарна теорія співу для самонавчання. – Зшиток I. – «Шлях виховання навчання» – педагогічно-методичний додаток «Учительського слова». Рівне, 1930. [Рец.]. – 1931. – Ч. 1), Я. Барнича «Дещо про підручники до науки співу та музики» – «Українська Школа». – 1929. – Ч. 1. 218.

Популярно-дидактичними матеріалами можна також вважати і статті, присвячені творчості окремих композиторів, історичні огляди тощо. Якщо зважити та таку обставину, що практично не існувало україномовної історії європейської та національної музики, то ці статті були свого роду компенсатом та просвітянською школою для української громадськості, а також були корисними для учнів та вчителів. Так – про творчість українських композиторів² йдеться у монографіях С. Людкевича (М. Вербицький, А. Вахнянин, О. Нижанківський, Д. Січинський, К. Стеценко, В. Барвінський). В. Барвінський присвятив статті українським

¹ Як читати ноти? (Просвіта. – 1936. – Ч.3), Дещо про музичні знаки, що вказують, як правильно виконувати музичні твори. (Просвіта. – 1937. – Ч. 1-2), Дещо про ритміку, про ритм, вартости, про ноти та паузи. (Просвіта. – 1936. – Ч. 4 – 5.), Дещо про т. зв. хроматичні знаки: цілий тон і півтон. (Просвіта. – 1937. – Ч. 3-6), Про вислови і знаки, що вказують, як виконувати музичні твори. (Просвіта. – 1936. – Ч. 8-9), Про гами. (Просвіта.–1937. – Ч. 7-12), Про дурові бемольові гами. (Просвіта. – 1939. – Ч. 1-3.), Ще про ритмічні вартости. Темпо. (Просвіта. – 1936. – Ч. 6-7).

² С. Людкевич: Михайло Вербицький та українська суспільність (реферат прочитаний на святочній академії в Яворові) (Діло. – 1934. – Ч. 162-163. – 22 – 23.06); Анатоль Вахнянин: у 20-літні роковини смерті. Реферат на святочнім концерті (Діло. – 1928. – Ч. 112-113, 115. – 21 – 22.05, 25.05); Остап Нижанківський і наша суспільність (Громадська думка. – 1920. – Ч. 7), Бібліографія творів Остапа Нижанківського (Громадська думка. – 1920. – Ч. 12), Денис Січинський. У 20-ліття його смерті (реферат виголошений на святочнім концерті з творів Січинського у Станіславові) (Діло. – 1930. – Ч. 165-166. – 29 – 30. 07), Кирило Стеценко (Діло. – 1931. – Ч. 131), Василь Барвінський: у 30-ліття творчої діяльності (Діло. – 1938. – Ч. 47. – 4.03). Н. Нижанківський також писав про Василя Барвінського (з нагоди 30-ліття композиторської діяльності). (Життя і знання. – 1938. – Ч. 127). В. Барвінський присвятив статті українським композиторам – С. Людкевичу, В. Косенку (Музичні замітки. Симфонічна поема С. Людкевича «Каменярі» і кантата Стеценка «Єднаймося») (Діло. – 1926. – Ч. 136. – 23. 06), «Кавказ» С. Людкевича (з нагоди концерту «Бояна») (Діло. – 1925. – Ч. 52. – 8.03). Статті, присвячені постатям українських композиторів, зустрічаються також в наступних авторів: В. Королів-Старий. Сорокаліття О. Кошиця. (Дзвони. – 1936. – Ч. 12); В. Левицький. Дмитро Бортнянський (Дзвони. – 1938. – Ч. 1 – 2, 4 – 5) Д. Антонович. Дмитро Бортнянський. (Промова на концерті в Празі в столітні роковини його смерті). (Діло. – 1925. – Ч. 168-170. – 31. 07, 1 – 2.08), Століття смерті Бортнянського (Поклик ювілейного комітету). (Діло. – 1925. – Ч. 208. – 18.09); В. Білоцерківський. Віктор Матюк (з нагоди 25-ліття смерті). (1937. – Ч. 115), Щурат В. Пам'ятка по Ост. Нижанковському. (Діло. – 1928. – Ч. 84. – 15.04); Цегельський Є. 60-ліття вічно молодого композитора. Станіслав Людкевич. (Діло. – 1939. – Ч. 20), Кудрик Б. Сидір Воробкевич – музик. (Життя і знання. – 1936. – Ч. 104), А. Рудницький. Микола Лисенко (У 25-ліття його смерті) (Діло. – 1937. – 6.10).

композиторам С. Людкевичу, В. Косенку. Статті, присвячені постатям українських композиторів зустрічаються також в наступних авторів: В. Королів-Старий – О. Кошицю; В. Левицький – Д. Бортнянському, Д. Антонович – Д. Бортнянському, В. Білоцерківський – В. Матюкові, Ост. Нижанківському; Є. Цегельський – С. Людкевичу, Б. Кудрик – С. Воробкевичу, А. Рудницький – М. Лисенкові.

Окрім статей, можна було почерпнути важливу інформацію про композиторів та їх твори у критичних статтях та оглядах окремих концертів¹. Так, в подібних публікаціях прозвучали імена таких українських композиторів: М. Леонтовича, Б. Лятошинського, А. Рудницького, С. Гулака-Артемівського, М. Лисенка, П. Ніщинського, С. Воробкевича та багатьох інших.

Шпальти галицької преси висвітлювали і доволі об'ємні історичні розвідки та матеріали. Наприклад, впродовж зазначеного періоду опубліковані наступні матеріали: Маценко П. До джерел нашого церковного співу (Вісник. – 1934. – Т. 2.), Кошиць О. Хоровий спів в Україні (Дзвони. – 1937. – Ч. 3), Ляшенко Р. Кобзарі і лірники у Великій Україні (Дзвони. – 1938. – Ч. 6), Др. Пеленський О. Українська пісня в світі (Дзвони. – 1934. – Ч. 3), Барвінський В. 3 нової музичної літератури (Діло. – 1926. – 24.01), Козицький П. Про стан сучасної музичної культури на Радянській Україні (Діло. – 1927. – 31.08, 1.09), Барвінський В. Вражіння з побуту на Україні (Новий час. – 1929. – Ч. 38 – 100), Левицький В. Дещо про походження колядок і щедрівок (Діло. – 1928. – 7.01), Рудницький А. Українська пісня на протязі 30 літ (Діло. – 1935. – Ч. 257. – 26 – 27.09), Лисько З. Українська новітня фортепіанова музика (Діло. – 1935. – Ч. 278 – 279. – 18 – 19.10), Островерха М. Стрілецька пісня в музиці та слові (Діло. – 1936. – 14.11), Залеський О. Українська музика (Діло. – 1937. – 28.08), Шешко Ф. До історії української церковної музики (Діло. – 1937. – Ч. 223. – 10.10), Андрієвський В. Про українські псалми та канти (Діло. – 1937. – Ч. 115), Курочка О. Українська церковна музика. Короткий нарис розвою (Мета. – 1931. – Ч. 19 – 22) тощо. Порушуються і міжнародні музичні теми: Витвицький В. Українські впливи у Шопена (Діло. – 1934. – 3 – 6.05), Є. Цегельський. Чеські музики в українській церковній музиці (Діло. – 1935. – Ч. 175. – 5. 07) та ін.

Окремі статті (можна б їх назвати монографічними статтями) були присвячені постатям та творчості і багатьох зарубіжних композиторів. Так, на сторінках «Діла», «Вісника», «Дзвонів», «Митуса», «Назустріч», в галицькій немусичній пресі зазвучали імена (автори подаються в дужках) Г.Ф. Генделя, Й.-С. Баха (Б.Кудрик, І.Копач, І.Ліщинський), К.-В. Глюка, Й. Гайдна, В.Белліні, М. Клементі, К.-М. Вебера (Б. Кудрик), Л. ван Бетховена, Дж. Пуччіні (С. Дністрянська), М. Ф. Мендельсона-Бартольді, Е. Гріга, Ф. Бузоні, Ф. Шрекера, А. Русселя, Р. Штрауса, А. Шенберга, І. Стравінського, Л. Яначека (А. Рудницький), Ф. Ліста (С. Дністрянська), Ф. Шопена, Й. Брамса (Б. Кудрик, М. Гайворонський), Р. Вагнера (І. Левицький, А. Рудницький), М. Равеля (В. Барвінський, А. Рудницький), З. Неєдли (І. Брик), Й. Сука (І. Приймова, З. Лисько), В. Новака, С. Невядомського (В. Барвінський) тощо. Деякі публікації мають характер історичних оглядів розвитку музичного мистецтва цілих епох чи окремих видів та жанрів музики: Рудницький А. Про модерну музику за В. Нуманом «Die Music der Gegenwart» (Митуса: Література й мистецтво. – 1922. – Ч. 3-4); Рудницький А. Американські музичні імпресії (1938. – 23, 25, 28 – 29.10); Шмериківська-Приймова І. Імпресіонізм у музиці (Назустріч. – 1934. – Ч. 21. – 1.11); Пастернакова М. Давня і сучасна

¹ Отсен Р. Концерт з творів Леонтовича у Дрогобичі. З нагоди роковин трагічної смерті (Діло. – 1930. – 2.03), Прем'єра опери Лятошинського «Золотий обруч» в Києві (Діло. – 1930. – 28.10), Шухевич Т. «Сюїта» А. Рудницького на симфонічному концерті Львівської філармонії (Діло. – 1933. – 20.02), Чарнецький С. «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського (з приводу 1000-ної вистави в Галичині) (Діло. – 1935. – Ч. 280. – 20.10), А. Рудницький. Лисенко «Ноктюрн» і Ніщинський «Вечерниці» (Діло. – 1937. – Ч. 75. – 6.04), Сімович Р. Опера «Тарас Бульба» Лисенка в новій редакції (Діло. – 1937. – 7.05), А. Рудницький. Микола Лисенко (У 25-ліття його смерті) (Діло. – 1937. – 6.10), Ціпановська О. Про 1-у рапсодію Лисенка. Спогад із побуту в Києві і зустрічі з Лисенком (Діло. – 1937. – 26.11), Копач І. У 25-ліття по смерті Миколи Лисенка (спогад). (1937. – 19.12, 21.12), Коструба Т. Петро Ніщинський, музик і філолог (з нагоди 35-ліття з дня смерті) (Мета. – 1931. – Ч. 8), В. Сімович (Верниволя) Сидір Воробкевич (з нагоди народин) (Життя і знання. – 1936. – Ч. 105).

пантоміма (Назустріч. – 1936. – Ч.1. – 1.01), Драгомирецька Г. З історії музики (Життя і знання. – 1930. – Ч. 33); Колесса Ф. Дещо про музику Сходу (Життя і знання. – 1934. – Ч. 86), Сімович Р. Як повстала опера (Життя і знання. – 1937. – Ч. 112), Ямб. З історії танцю (Життя і знання. – 1932. – Ч. 58-59) тощо.

Свого роду дидактично-просвітницькими матеріалами можна вважати і публікації на музичні теми, в яких розглядаються композиторські постаті з досить вичерпною характеристикою їх творчості, рівно ж аналіз окремих творів (в рецензіях на виконавців) та особливо – за вдалим висловом А. Рудницького – так звані «оперові стаджіоне». Часто при огляді чи рецензії на постановку тієї чи іншої опери подавалися короткі відомості про композитора, характерні ознаки стилістики, детально аналізувалася композиція твору, що само собою виконувало не лише проствітницьку місію, але могло слугувати певного роду дидактичним, нехай навіть концентрованим та оглядовим, матеріалом¹.

Отже, практично опосередкованими, але цінними в дидактичному плані можна вважати вищенаведені статті, які поповнювали загальні відомості української громадськості про найрізноманітніші музичні теми. Хоч вони і хронологічно не систематизовані, але все ж дають можливість ознайомитися із здобутками національної та світової музики.

Саме тут варто згадати і про традиції музичних авдицій для дітей того часу. З великими труднощами в польськомовному середовищі, українцям все ж вдавалося проводити власні радіопередачі. І якщо репрезентація виконавців чи композиторської творчості українських митців не була аж надто бажаною, то шкільні радієві авдиції становили значну частину від загальної кількості програм. Ці авдиції можна трактувати як лекційні години, адже перед прослуховуванням музики обов'язково читався реферат чи розлогі анотації з коротким оглядом творчості того чи іншого композитора, характеристикою твору тощо. Саме з тогочасної преси довідуємося про план та спосіб проведення цих просвітницько-педагогічних заходів, зустрічаємо їх критичну оцінку².

Таким чином, галицька преса (музична, мистецька, педагогічна та загально-громадська немусична) виконувала і роль рефлектора музично-освітніх процесів, і була активним їх учасником. Завдяки активній позиції галицьких музичних критиків в пресі розгорталися гострі дискусії, піднімалися актуальні проблеми музичної освіти, зокрема її професіоналізації; вирішувалися магістральні напрями її розвитку; публікувалися найважливіші нормативні документи, постанови; подавалася інформація про важливі події в сфері музичної освіти; відбувався огляд головних подій, безпосередньо пов'язаних з музичним шкільництвом, зокрема, творився свого роду унікальний літопис концертних виступів учнів, оглядів, пописів слевів, концертних звітів, імпрез тощо; обговорювалися питання шкільних авдицій для дітей та молоді (з обов'язковими прелекціями), концертів дорослих виконавців для дітей та концертної практики «діти-дітям»; висвітлювалися питання теорії, методики та практики музичної освіти; публікувалися рецензії на нові співаники, підручники, посібники та конкретні методично-дидактичні матеріали. Зважаючи на таку активну заангажованість мистецької та громадської публіцистики справами зросту, розвитку, професійного удосконалення музичної освіти, можна

¹ Назвемо до прикладу кілька таких статей, опублікованих, зокрема, в «Ділі» впродовж 1933-1939 років: П. Чайковський «Євгеній Онегін» (1933. – 12.01), Ш. Гуно «Фауст» (1933. – 23.02), «Дон Карлос» Верді. (1933. – 1), «Люція з Лямермур» Доницетті (1936. – 9.12) «Борис Годунов» Мусоргського (1936. – 11.12), Сімович Р. «Пікова дама» – опера П. І. Чайковського (1937. – 17.01). Багато статей на цю тему належать А. Рудницькому: «Кармен» Бізе, «Паяци» Леонкавалло, «Сільська честь» Масканьї, «Жидівка» Галеві. (1937. – 25.02), Верді «Трубадур», Пуччіні «Тоска» (1937. – 13.04). Оперове стаджіоне. Верді «Трубадур», Пуччіні «Богема», Верді «Аїда» (1937. – 11.09), «Євген Онегін» Чайковського (1937. – 17.11). З 1938 р. після А. Рудницького цю рубрику в «Ділі» продовжує С. Людкевич, перу якого належать наступні «оперові стаджіоне»: Опера у Львові. «Ріголетто» Верді і «Лоенгрін» Вагнера (1938. – Ч. 11. – 11.01), 3 опери. «Перловці» Жоржа Бізе (1938. – Ч. 15. – 23.01), 3 опери. «Травіата» Верді (1938. – Ч. 234. – 21.10), 3 музичної сцени: «Закохана королева» (оперета з музикою А. Бродського) (1938. – Ч. 257. – 19.11), 3 опери. Верді «Московий бал». (1939. – Ч. 15), 3 театру. Опера «Лакме» Л. Дуліба (1939. – Ч. 40).

² Приймova І. Друга шкільна авдиція (Діло, 1936. – 24.04), План шкільних авдицій (Діло, 1936 – 9.09).

вважати тогочасну галицьку пресу одним з потужних рушіїв професіоналізації українського музичного виховання і навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барвінський В. Спільні пописи елевів філі й в ВМІ / В. Барвінський // «Українська музика». – Ч. 6 (16), червень 1938. – С. 110.
2. В справі засновання Музичної консерваторії / [без підп.] // Руслан. – 1902. – Ч. 272. – С. 2-3.
3. Витвицький В. За українську музичну культуру / В. Витвицький // Музикознавчі праці. Публіцистика / [Упор. Л. Лехник]. – Львів, 2003. – С. 252.
4. Горак Я. Вищий музичний інститут: історія заснування і діяльність першого десятиліття / Я. Горак // Musica Humana. Збірник статей кафедри музичної україністики ЛДМА ім. М. Лисенка. – Ч. 2. / [ред. Ю. Ясіновський]. – Львів, 2005. – С. 13-40.
5. Кобрин Н. Ідея музикальності українців у науковій і публіцистичній думці: витоки, ознаки, вияви (За матеріалами галицької періодики першої половини ХІХ ст. – до 1939 р.) / Н. Кобрин // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Вип. 15. – Львів, 2007. – С. 185.
6. Людкевич С. В справі засновання «Музичної консерваторії» / С. Людкевич // Дослідження, статті, рецензії, виступи у 2 т. / [упор. З. Штундер]. – Львів, 2000. – Т. 2. – С. 254-256.
7. Людкевич С. Проблема сучасної музичної культури в Західній Україні / С. Людкевич // Дослідження, статті, рецензії, виступи у 2 т. / [упор. З. Штундер]. – Львів, 2000. – Т. 2. – С. 391-392.
8. Назар Л. Розвиток української музичної освіти та виховання в Галичині першої половини ХХ століття / Л. Назар // Musica Galiciana. – t.V – Rzeszow, WWSP, 2000 – S. 231-247.
9. Нижанківський Н. Наші музичні болячки / Н. Нижанківський. – Діло. – 1934. – 15-16 лист.
10. Приймова І. Про музичну освіту загалу / І. Приймова // Діло. – 1934. – 5 жовт.
11. Середа О. Українська музична преса Галичини 20–30-х рр. ХХ ст.: історія становлення та особливості функціонування / О. Середа // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2009. – Вип 1(17). – С. 53-69.

УДК 786.8 (477)

А. Я. СТАШЕВСЬКИЙ

ФОЛЬКЛОРИЗМ ТА НЕОФОЛЬКЛОРИЗМ БАЯННОЇ ТВОРЧОСТІ ВІКТОРА ВЛАСОВА 1960–70-Х РОКІВ

У статті розглянуто баянні твори фольклорного та неофольклорного напрямів відомого українського композитора Віктора Власова, створені на початковому етапі його діяльності. Простежено специфічні особливості авторської реалізації фольклорного компонента в його композиціях.

Ключові слова: творчість Віктора Власова, неофольклоризм, баянна музика, виражальні засоби, аналіз творів.

А. Я. СТАШЕВСКИЙ

ФОЛЬКЛОРИЗМ И НЕОФОЛЬКЛОРИЗМ БАЯННОГО ТВОРЧЕСТВА ВИКТОРА ВЛАСОВА 1960–70-Х ГОДОВ

В статье рассмотрены баянные произведения фольклорного и неофольклорного направлений известного украинского композитора Виктора Власова, созданные на начальном